

Astma- och Allergiförbundets

Kriterier för
kemisk-tekniska produkter

Bakgrund

Merparten av alla frågor om produkter från medlemmar och allmänhet till Astma- och Allergiförbundet berör det kemisk-tekniska området. Det finns ett stort behov av allergideklarerade hygien- och rengöringsprodukter i vårt samhälle idag.

Detta dokument, Astma- och Allergiförbundets kriterier, är ett viktigt underlag för Granskningsrådet vid riskvärdering och rekommendation av aktuella produkter. Samtidigt är kriterierna en uppmaning till fler fabrikanter att utveckla produkter, som klarar känsliga och överkänsliga människors krav.

Sammanfattning

Sedan 1976 bedömer Astma- och Allergiförbundets Granskningsråd varje år en rad produkter inom det kemisk-tekniska området, t ex tvätt- och sköljmedel, tvål, schampo, diskmedel, salvor och krämer. **En grundförutsättning för att produkterna ska godkännas är att de ska vara fria från allergen, parfym och irriterande ämnen i sådan mängd att det inte finns några kända, medicinska rapporterade fall av överkänslighet.**

Förbundets rekommendation är en vägledning och en hjälp för konsumenten i sökandet efter produkter som är bra ur allergisynpunkt.

Någon fullständig garanti kan naturligtvis aldrig ges. En produkt kan ge upphov till reaktioner hos enstaka personer, trots noggrann granskning. Människor reagerar olika, och några är så känsliga att de kan reagera trots en avancerad produktanpassning.

I Granskningsrådets arbete gäller – liksom i Miljöbalken § 6 - den så kallade försiktighetsprincipen. Om det finns tveksamhet om produktens innehåll och egenskaper, avstår rådet från att rekommendera produkten, även om det i sig kan vara fråga om en mycket bra produkt.

Granskningsrådets roll är att värdera och i några fall beställa fram tester, mätningar och att till sist göra en kvalificerad bedömning av allergirisker. Grundläggande underlag i arbetet är recepturer och produktinformationer. Den slutgiltiga bedömningen och rekommendationen baseras på forskningsresultat, existerande tester, mätningar, recepturer, produktinformation, vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det slutgiltiga rekommendationsbeslutet tas av förbundsstyrelsen.

De tre kriterierna

De tre viktigaste frågorna för Granskningsrådet att ta ställning till är:

1. Produkten ska vara parfymfri. Varför?

Det finns en mängd produkter som parfymeras, inte bara sådana som har med hudvård och hygien att göra.

Många människor är doftöverkänsliga och reagerar på parfymerade produkter, kemikalier, blomdofter, cigarettrök, mögellukt och andra luftföroreningar. I en representativ svensk kommun besväras en tredjedel av innevanarna i mer eller mindre hög grad av olika lukter, som i lättare fall kanske ger tillfällig huvudvärk och illamående. Hos lite mer än hälften av de luktkänsliga är överkänsligheten så uttalad att den kan klassas som funktionshinder, eftersom den får sociala och beteendemässiga konsekvenserⁱ. Denna grupp måste undvika att exempelvis utsätta sig för parfymdoft för att inte få ytterligare besvär, såsom hosta, snuva, irritation i näsa och ögon, och ibland även astmaliknande andningssvårigheter. En vanlig följd kan vara att besök på teater, bio, offentliga lokaler, bussar, spårvagnar etc undviksⁱⁱ.

En uttalad doft/luktkänslighet kan objektivt verifieras hos 6 procent av befolkningenⁱⁱⁱ.

Parfym kan också orsaka kontaktallergi och allergiskt kontakteksem.

Alltså: En produkt ska vara parfymfri

2. Produkten ska vara fri från allergener, allergiframkallande ämnen, allergen. Varför?

Två typer av allergier är aktuella:

A. I det ena fallet (Typ1) kan allergin leda till astma, hönsnuva, eksem, nässelfeber, födoämnesallergi och i värsta fall livshotande så kallad anafylaktisk reaktion. Det som triggar igång denna form av allergi är vanligtvis äggviteämnen (proteiner) från djur- eller växtriket, till exempel hudflagor, saliv, urin, avföring, insektsgifter (djurriket) och pollen, mögel, växtsafter (växtriket) samt födoämnen såsom nötter, bönor, cerealier, ägg, fisk och kött.

När produkter lanseras som ”från naturens egen källa”, är det alltså en varningsklocka i Granskningsrådets arbete.

Enzymer i disk- och tvättmedel är starkt allergena och kan, om de blir luftburna, sensibilisera. Enzymgranulatet ska vara väl inkapslat.

B. I det andra fallet (Typ IV) handlar det om ”kontaktallergen”, ämnen som vid direkt kontakt med huden framkallar allergiskt kontakteksem. Kontaktallergenen är lågmolekylära, dvs mycket mindre än äggviteämnen. I kemisk-tekniska produkter förekommer de ofta som parfymämnen och konserveringsmedelsämnen.

I vår omvärld finns ca 4 000 kemiskt tillverkade eller naturligt förekommande ämnen som är beskrivna som kontaktallergen. De vanligaste kontaktallergierna som man hittar vid lapptestning är mot metallerna nickel och kobolt, konserveringsmedel, parfymämnen och kromföreningar. Vanliga allergen i vår omgivning är nickel, konserveringsmedel, parfymämnen och gummiämnen. För att minimera exponeringen för redan allergiska personer eller för personer med särskilt känslig hud får därför produkter som är ämnade att komma i direkt kontakt med huden inte innehålla den typen av ämnen, ej heller biocider. Ett undantag är dock konserveringsmedel som ibland måste finnas i vattenbaserade produkter. Därför ska produkter som är vattenbaserade vara konserverade med lågallergena konserveringsmedel.

Kemisk-tekniska produkter bedöms utifrån tänkt användningsområde och beredningsform och får inte innehålla allergiframkallande ämnen i sådan mängd eller av sådant slag att man riskerar sensibilisering eller framkallande av reaktioner hos den som redan är allergisk.

Alltså: En produkt ska vara fri från allergiframkallande ämnen: inhalations-, födoämnes- och kontaktallergen.

3. Produkten ska vara fri från irriterande ämnen. Varför?

Allmänt sett bör nämnas att det finns ett stort antal ämnen som verkar irriterande på vår hud. Vanligast är vatten och rengöringsmedel.

När det gäller kemisk-tekniska produkter innehåller dessa för produkten specifikt verksamma ämnen samt oftast tillsatsämnen såsom konserveringsmedel, pH-reglerande ämnen mm. Dessa produkter kan ha en negativ inverkan på hud och slemhinnor genom att vara uttorkande, irriterande och/eller allergena. Extrema pH-värden är irriterande och ska därför vara 5-8 i brukslösning.

I vissa riskyrken (exempelvis frisör, lokalvårdare och sjukvårdspersonal) är man särskilt utsatt genom att man på jobbet exponeras för fukt och väta, olika kemiska ämnen, handskanvändning under långa pass samt andra exponeringar som kan verka nötande på huden. Även som privatperson kommer man i kontakt med irriterande ämnen dagligen. Alla som utsätts för irriterande ämnen riskerar att få irritationseksem på huden. Den som har känslig hud är mer utsatt och har därför en särskild anledning att undvika att exponeras för den typen av produkter.

Förutom att vara hudirriterande kan nämnda ämnen också ge irritationsreaktioner i de övre och nedre luftvägarna samt orsaka snuva, irritationshosta eller astma. Den vanligaste exponeringen är då från kemikalier i gasform. Det kan röra sig om emissioner från målarfärger och andra

produkter i inomhusmiljön. Dessa får inte överstiga nivån TVOC 10 µg/m²h uppmätt av ackrediterat laboratorium med en standardiserad metod. Produkter som innehåller potentiellt irriterande ämnen får inte vara avsedda att spridas i aerosolform. Den som har känsliga luftvägar är mer utsatt och har därför en särskild anledning att undvika att exponeras för den typen av produkter.

Irriterande ämnen kan även ge huvudvärk och en känsla av att man känner sig tung i huvudet.

Alltså: En produkt får inte innehålla irriterande ämnen i sådana mängder att de har visat sig ge eller bidra till försämringar för människor med allergi och annan överkänslighet.

Hur vi bedömer

Granskningsrådet består av specialister inom medicin, kemi och teknik. Varje ansökan som kommer in till Astma- och Allergiförbundet värderas utifrån försiktighetsprincipen, innan den kan rekommenderas – liksom i Miljöbalken § 6.

Säkerhetsbedömningarna grundar sig till stor del på de handlingar som producenterna själva ställt till förfogande. Den slutliga rekommendationen baseras på forskningsresultat, tester, mätningar, receptur, produktinformation, vetenskap och beprövad erfarenhet.

Granskningsrådet gör inga egna tester utan förlitar sig på företagens ackrediterade laboratorier samt på egenkontroller.

Hur man ansöker

Ansökan och skriftlig dokumentation som visar att produkten uppfyller alla krav som ställs i detta dokument ska skickas in till Astma- och Allergiförbundet, Rekommenderade produkter, Box 17069, 104 62 Stockholm.

¹ Johansson, Millqvist, Nordin och Bende, 2006

² Ringsberg och Löwhagen, 1997; Larsson och Mårtensson, 2009

³ anförda arbeten